

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

ÜHINGU TEGEVLIHKMED
H. KURM ja E. VAIN

**N. K. KRUPSKAJA
TULIHINGELINE
KOMMUNIST
JA SUUR PEDAGOOG**

Nr. 1 (161)

Luv. nr. 1427

1427

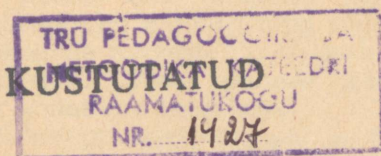
EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

A-100793

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

ÜHINGU TEGEVLIHKMED
H. KURM ja E. VAIN

N. K. KRUPSKAJA
TULIHINGELINE KOMMUNIST
JA SUUR PEDAGOOG

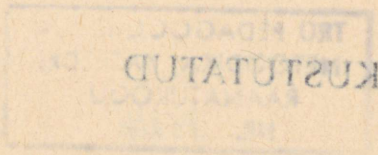

Ino. n. 1427

RAAMATUKOGU
TARTU ÜLKOOL

SISUKORD

N. K. Krupskaja võitlustee	3
N. K. Krupskaja nõukoguliku eelkoolikasvatuse teerajajana	13
N. K. Krupskaja õpetus kommunistlikust kasvatusest koolis	17
N. K. Krupskaja — pioneeride sõber ja abistaja	23
N. K. Krupskaja tegevus täiskasvanute haridustöö alal	27

**TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU**

N. K. KRUPSKAJA VÕITLUSTEE

Nadežda Konstantinovna Krupskaja kuulub kommunistliku partei ja Nõukogude riigi kõige silmapaistvamate inimeste hulka mitte ainult kui suure Lenini ustav sõber ja tema lähim abiline partei loomisel ja proletariaadi revolutsioonilise võitluse organiseerimisel, vaid ka kui üks sotsialistliku kultuuri ja hariduse ning nõukogude kooli silmapaistvamaid teoreetikuid ja organiseerijaid.

Oma töödega proletaarse kultuuri ja kommunistliku kasvatuse kohta, oma kriitilise suhtumisega Lääne-Euroopa kodanlikku kultuuri ning sügava usuga vene ja teiste nõukogude rahvaste loovatesse võimetesse andis N. K. Krupskaja suure panuse kultuurirevolutsiooni marksistlik-leninlikku teooriasse.

Visa võitlusega naiste õiguste ja laste ühiskondliku kasvatamise eest aitas ta kaasa naiste vabanemisele mitte ainult kapitalistlikust ekspluatatsioonist, vaid ka kodukolde suletud ringist, aitas neil tõusta ja kasvada täisväärtuslikeks, meestega võrdõiguslikeks sotsialismi ehitajateks.

N. K. Krupskaja töötas väsimatult nõukogude kooli, laste ja noorsoo heaks. Ta hindas kõrgelt õpetajate vastutusrikast tööd. Seepärast ümbritsesid nõukogude õpetajad, õpilased ja pioneerid teda juba tema elupäevadel sügava armastusega ja peavad tema mälestust jäädavalt kalliks.

„Seltsimees Krupskaja pühendas kõgu oma elu kommunismi üritusele. Tema surm on raskeks kaotuseks parteile ja NSV Liidu töötajatele,“ on öeldud UK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu teadaandes N. K. Krupskaja surma puhul 27. veebruaril 1939. aastal.

Nadežda Konstantinovna Krupskaja sündis 26. veebruaril 1869. aastal Peterburis ohvitseri perekonnas. Tema isa, kelle vanemad surid varakult, sai kasvatuse kadetikorpusel küll tsaarile ustavas vaimus, kuid sellest hoolimata omandas ta eesrindlike kirjanike, nagu Herzeni, Belinski jt. teoste lugemise mõjul progressiivse maailmavaate, nagu Nadežda Konstantinovna emagi, kes vanemateta lapsena kasvas orbude-instituudis ja töötas pärast guvernandina rikaste perekondades.

Nii kasvas Nadežda Konstantinovna opositsiooniliselt meelestatud perekonnas. Nende kodu külastasid omaaja progressiivsed inimesed. Unistati ja kõneldi sellest, kuidas päästa töötavaid hulki vaimsest pimedusest ja religiooni kütkeist, nuriseti kehtiva korra ebaõigluse ja tsarismi türannia üle.

Oma progressiivsete vaadete pärast sattus Nadežda Konstantinovna isa kohtu alla. Ta mõisteti küll õigeks, kuid oli sunnitud lahkuma riigiteenistusest ja pidi elatist hankima kindlustusagendina, vabrikurevidendina jms. töödega. Nadežda Konstantinovna kirjutab oma mälestustes: „Me sõitsime linnast linna, mul tuli näha väga paljusid inimesi igasugustest rahvustest, näha, kuidas elavad elanikkonna mitmesugused kihid.“

Vaatamata sellele, et isa oli pidevalt seotud teenistumuredega, võttis ta aktiivselt osa tütre kasvatamisest. Ta õpetas väikest Nadjat juba lapse-east peale vahet tegema õigluse ja ebaõigluse, tõe ja vale vahel.

Juba kuue-aastasena õppis Nadja lugema. Ema oli tema ja teiste laste jaoks koostanud raamatukese värssides, mis 1874. aastal ilmus trükis pealkirja all: „J. Krupskaja. Laste päev. Kingitus lastele värssides“. Raamat avaldas väikesele Nadjale suurt mõju — õpetas armastama tööd, mida ema selle raamatu kirjutamisega oli taotlenudki.

Kümne-aastaselt pandi Nadja kooli — gümnaasiumi. Juba enne seda oli ta hulga raamatuid läbi lugenud ja oli oma vanuse kohta hästi arenenud. Kuid gümnaasiumis ei meeldinud talle. Ta kirjutab ise oma mälestustes: „Gümnaasiumis oli mul halb... Olin väga tagasihoidlik ja kadusin teiste hulka ära. Keegi ei pööranud minule mingit tähelepanu... Klassidaam oli meil norija ja kiskõri, püüdis meeldida rikastele tütarlastele, kes sõitsid kooli oma hobustega, ja kärkis halvasti rietatud õpilas-

tega. Peaasi oli aga see, et tütarlaste vahel ei olnud sõprust, elu oli igav ja üksildane."

Isa, nähes, et tütar tundis end gümnaasiumis halvasti, paigutas ta varsti ümber Obolenskaja eragümnaasiumi, mis oli tol ajal üks Peterburi tuntumaid ja eesrindlikumaid koole. Selle kooli direktoriks ja hingeks oli tuntud pedagoog ja darvinist A. J. Gerd, kellel on silmapaistev koht vene pedagoogika ajaloos. Õpetajate, eriti Gerdi tunnid olid sisukad ja arendasid õpilastes teaduslikku maailma-vaadet. Nadja, kelle isa oli tuttav Gerdiga, sõbrunes ta tütre Niinaga, viibis sageli Gerdi perekonnas ja sai seda enam osa selle arendavast mõjust. Õppimisest selles gümnaasiumis kirjutab N. K. Krupskaja ise: „Ükski ei karjunud meiega, lapsed käitusid vabalt, olid omavahel sõbralikus vahekorras ja minagi sain sõbraks paljudega. Õppida oli väga huvitav. Tänapäevani meenutan ma seda gümnaasiumi meelsasti: ta on andnud mulle palju teadmisi, oskuse töötada, on teinud mind ühiskondlikuks inimeseks."

Ühel suvevaheajal maal viibides tutvus Nadežda Konstantinovna külakooliõpetaja Aleksandra Timofejevna Javorskajaga, keda kutsuti lihtsalt „Timofeikaks“. Timofeika õpetas teda nägema talurahva viletsust ja mõisnike ülbust. „Tema sõnadest ma mõistsin, et mõisnikud — see on midagi väga halba, et nad... kahjustavad talupoegi ja et talurahvast on vaja aidata.“ Hiljem sai Nadežda Konstantinovna isalt teada, et ühel päeval oli tulnud politsei, pannud toime läbiotsimise, leidnud keelatud kirjandust ja areteerinud Timofeika. Timofeika mõju N. K. Krupskajale oli väga suur. Selle kohta ütleb ta ise: „Talvel klassis istudes joonistasin üha majakesi sildiga „Kool“ ja mõtlesin sellest, kuidas minust saab külakooliõpetaja. Sellest ajast peale on mul kogu eluks jäänud huvi külakooli ja külakooliõpetajate vastu."

Nadja oli alles neljateistkümne-aastane, kui suri isa. Perekond seisis raske küsimuse ees: kuidas elada edasi. Et õpingute jätkamiseks raha teenida, hakkas Nadežda Konstantinovna, ise alles gümnaasiumi õpilane, noorematele õpilastele eratunde andma. See oli kibe leib, sest tihtilugu kohtlesid õpilaste vanemad noort tunniandjat halvasti. Vaatamata sellele tugevnes Nadjas huvi pedagoogilise töö vastu ja tahtmine saada ükskord tõeliseks õpetajaks.

Koos emaga võideti suuremad raskused. N. K. Krupskaja austas sügavalt oma ema. Oma mälestustes kirjutab ta emast: „Ta armastas mind väga ja me elasime koos kogu elu. Ta elas kaasa sellele, et hakkasin revolutsioonääriks, ja abistas mind. Kõik parteiseltsimehed, kes käisid meie juures, tundsid ja armastasid teda.“

Gümnaasiumi lõpetas Nadja 1886. aastal kuldmedaliga ja jätkas õpinguid 8-ndas, pedagoogilises klassis, mille lõpetamine andis õpetajakutse. Pärast pedagoogilise klassi lõpetamist taotles ta õpetajakohta, esmalt maale, pärast linna, kuid sai iga kord eitava vastuse, kuna teda kui represseeritud, „kahtlase“ isiku tütart ei tahtud koolitööle lasta. A. J. Gerdi vahendusel sai ta rohkesti eratunde ja elatus kaks aastat peamiselt nende andmisest. Oma pedagoogilises tegevuses lähtus ta K. D. Ušinski ja L. N. Tolstoi eesrindlikest pedagoogilistest seisukohtadest ja revolutsiooniliste demokraatide vaadetest. Õpilased armastasid teda ja kiindusid temasse siira poolehoiuga.

Kuid tunniandja amet ei rahuldanud N. K. Krupskajat, kes igatses avaramat ühiskondlikku tegevust. Hariduse jätkamiseks astus ta Bestuževi kõrgematele naiskursustele (ülikoolidesse tol ajal naisi ei võetud) matemaatikat õppima, kuid katkestas õpingud varsti, sest õppeviis kursustel oli eluvõõras ning valmistas Nadežda Konstantinovnale tõsise pettumuse.

Sel perioodil, 1890. aastal, sattus Nadežda Konstantinovna ühte illegaalsesse üliõpilasringi. Siin tutvus ta esmakordselt marksistlike ideedega ja hakkas lugema Marxi, Engelsi ja vene revolutsionääride teoseid. Nende mõjul veendus N. K. Krupskaja, et ainult marksism on selleks poliitiliseks teooriaks, mis õigesti lahendab ühiskondlik-poliitilised probleemid, ja proletariaat selleks klassiks, kes peab purustama kapitalistliku eksploatatsiooni ahelad ja üles ehitama sotsialismi. „Ma jõin otsekui elavat vett. Mitte üksikisiku terroris ega tolstoilikus enesetäiustamises ei tule otsida teed vabanemisele. Võimas töölisliikumine — selles on väljapääs,“ kirjutab Nadežda Konstantinovna oma maailmavaate kujunemise kohta.

Ta veendus, et tööliste seas tuleb töötada tõsiselt ja järjekindlalt, et tõsta nende hariduslikku taset ja avarada nende poliitilist silmaringi. 1891. aastal rakendus ta oma sõprade-marksistide vahendusel tööle õpetajana ühes pühapävakoolis, mis asus linnalähedases Smolenski

külas (praegune Leningradi linna Volodarski rajoon). Pühapäevakoolideks nimetati tol ajal tööliste pühapäeviti (mõnikord ka tööpäevadel õhtuti) organiseeritud süstemaatilisi õppusi. Eesrindlik vene intelligents töötas neis suure vaimustusega ja enamasti ilma igasuguse materiaalse tasuta, et õpetada tööliste kirjaoskust ja anda neile teaduslikke teadmisi.

Koolis, kus töötas Nadežda Konstantinovna, õppis umbes 1000 töolist linna-äärsetest vabrikutest. Siin avanes tal võimalus töölistega otseselt kokku puutuda ning lähemalt tundma õppida nende elutingimusi ja mõtlemisviisi.

Töötada koolis oli väga raske, sest tsaarivalitsus kartis revolutsiooniliste ideede levimist tööliste hulgas ja teostas pühapäevakoolide üle ranget kontrolli.

N. K. Krupskaja omandas tööliste-õpilaste keskel kiiresti suure autoriteedi, teda hakati armastama kui head pedagoogi ja tööliklassi ustavat sõpra. Võitluses kaasõpetajate-tolstoilaste, liberaalide ja narodnikutega karastus ta ja küpses ideeliselt. Ta nägi, et töölisel tulid pühapäevakooli mitte ainult selleks, et õppida grammatikat või kirjutamist, omandada teadmisi ajaloost, geograafiast ja kirjandusest, vaid kõigepealt selleks, et saada vastuseid neid huvitavatele poliitilistele küsimustele. Ta püüdis eriti selles osas rahuldada oma õpilasi, vesteldes nendega ja vastates nende küsimustele. Nagu vene marksistid üldse, nii asus ka N. K. Krupskaja seisukohal, et pühapäevakoolid tuleb muuta revolutsiooniliste ideede levitamise ja tööliste klassiteadvuse äratamise kohaks ja et võitlus teadmiste eest on üks tööliklassi poliitilisi ülesandeid, mida saab edukalt teostada ainult marksismi lipu all, revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia juhtimisel. Õppe- ja kasvatustööd pühapäevakoolides tuleb juhtida nii, et see kasvataks viha isevalitsuse ja kapitalistide vastu ning aitaks töölistel mõista nende klassivõitluse olemust ja sellest teadlikult osa võtta. Selleks tuleb kõiki küsimusi, millise teadusharu valdkonda need ka ei kuuluks, käsitleda marksistliku dialektika seisukohalt ja näidata, et kehtiv tsaristlik kord Venemaal peab revolutsioonilise tööliklassi ja rahvahulkade võitluslöökkide all paratamatult purunema.

Nendest põhimõtetest lähtus N. K. Krupskaja oma töös Smolenski pühapäevakoolis. Kõrvuti ametliku õppetööga

pühapäevakoolis võtsid paljud teadlikumad töölised-õpilased osa illegaalsetest ringidest, kus teostati veelgi sirgjoonelisemat poliitilist kasvatustööd.

Teadmised, mida pakkusid pühapäevakoolide eesrindlikumad õpetajad, avaldasid õppijaile sügavat mõju. „Vaata, sügisel saabub külast nooruk. Alguses topib ta maateaduse või vene keele tundide ajal kõrvad kinni ja loeb... vana või uut testamenti, kevadel aga, näe, jookseb pärast õppetööd ringi koosolekule, millele vihjab paljutähendava naeratusega,“ kirjutab N. K. Krupskaja. Ringides töötavate tööliste väljendusviis muutus kiiresti marksistlikuks ja selle järgi tunti ära, kes on „oma“ inimene. „Ärge täna raamatuid välja andke,“ hoiatab mõni õpilane, „siia on tulnud uus inimene, kes teda teab, on mungana tegelnud.“ „Selle musta kuuldes ärge midagi rääkige, tema kaaberdab ohrankas käia,“ hoiatab teine. Niiviisi hoiti „oma“ inimesi.

N. K. Krupskaja initsiatiivil hakati koolis pidama loenguid mitmesugustel poliitilistel teemadel. Ta ise esines esimesena loenguga Rootsi poliitilisest ja majanduslikust korrast. Järgnevalt peeti loenguid niisugustel teemadel, nagu „Vana kord ja revolutsioon Prantsusmaal“, „Dekabristid“, „1848. a. revolutsioon Prantsusmaal“ jne. Need loengud avasid paljude tööliste silmad ja süvendasid nende klassiteadvust.

N. K. Krupskaja revolutsiooniline propaganda hakkas peagi silma paistma ka ülemusele. Komisjon, tutvunud N. K. Krupskaja tööga, märkis, et tema õpilaste kirjandites ilmnevat meelsust, mis on vastuolus pühapäevakooli ideaalidega. (Ametlikult peeti pühapäevakoole „puhta teaduse“ ja isegi usulis-kõlbelise kasvatuse levitajateks.) Samal ajal kirjutas sandarmipolkovnik Zvoljanski Peterburi linnaülemale, et „pühapäevakooli õpetaja Nadežda Krupskaja, kes oma teenistusliku asendi tõttu on otseses ühenduses töölistega, teeb nende keskel energilist propagandat, olles ühtlasi intelligentsi esindajaks selles linnas“.

Viis aastat tööd Smolenski pühapäevakoolis näitasid, kui suuri pedagoogilisi võimeid omab N. K. Krupskaja. Ühtlasi olid need aastad temale lõpliku kujunemise aastateks, mil ta otsustavalt sidus oma saatuse tööliklassi võitlusega sotsialistliku revolutsiooni ja vabaduse eest. Ta ise kirjutab: „Need viis aastat, mis ma töötasin koolis,

valasid elavat verd minu marksismi, liitsid mind jäädavalt töölisklassiga..." ja teisel: „Marksism pakkus mulle suurimat õnne, mida vaid võib soovida inimene: teadmise, kuhu tuleb minna, rahuliku kindluse nende asjade lõplikku lahendusse, millega ma oma elu sidusin.“

Sel ajal, kui N. K. Krupskaja töötas tööliste pühapäevakooli õpetajana, elavnes marksistlike ringide tegevus Peterburis, eriti pärast seda, kui V. I. Lenin 1893. aastal saabus Peterburi ja muutus keskseks kujukaks nendes organisatsioonides. 1895. aastal ühendas V. I. Lenin need ringid „Töölisklassi Vabastusvõitluse Liiduks“, kuhu kuulus ka N. K. Krupskaja. „Meie töötasime Vladimir Iljitšiga ühes rajoonis ja saime varsti suurteks sõpradeks. Meie organisatsioon läks juba üle laialdasele agitatsioonile lendlehtede abil. Hakkasime välja andma illegaalseid brošüürikesi, siis võtsime nõuks välja anda illegaalset populaarset ajakirja,“ — nii iseloomustab N. K. Krupskaja oma koostöö algust V. I. Leniniga, millest kasvas välja kahe nii erakordse inimese eluaegne sõprusliit.

N. K. Krupskaja võtab innukalt osa „Töölisklassi Vabastusvõitluse Liidu“ poolt organiseeritud poliitilisest võitlusest Peterburis, streikide organiseerimisest ja juhtimisest, lendlehtede levitamisest, esineb ettekannetega töölisringides jne. Selles võitluses karastub ta marksistlik veendumus üha enam.

Pärast seda, kui V. I. Lenin 1895. a. detsembris areteeriti, jätkas N. K. Krupskaja tööliste revolutsioonilise võitluse juhtimist ja oli sidepidajaks „Võitlusliidu“ ning V. I. Lenini vahel. 1896. a. augustis areteeris tsaarivalitsus ka N. K. Krupskaja. Pärast 7-kuist vangistust saadeti ta asumisele Ida-Siberisse Šušenskoje külla, kuhu juba varem oli välja saadetud V. I. Lenin. Siin abiellub ta 10. juulil 1898. aastal V. I. Leniniga. „Sellest ajast alates on minu elu käinud tema elu jälgedes, olen aidanud teda töös, nii kuidas oskasin,“ kirjutab ta ise.

Šušenskojes abistas N. K. Krupskaja V. I. Leninit partei jõudude koondamisel võitluseks „legaalse marksismiga“ ja „ökonoomismiga“, materjalide kogumisel V. I. Lenini teoreetiliste tööde jaoks, nagu „Kapitalismi aremine Venemaal“ jne. Samal ajal tegeleb N. K. Krupskaja kasvatusküsimustega ning kirjutab brošüüri „Naistööline“, kus ta pöörab suurt tähelepanu tööliste, eriti naistööliste ning laste kasvatusel ja haridusel küsimustele

Venemaal. Uhtlasi kavandatakse siin tulevase sotsialistliku kasvatusprogrammi.

1900. aastal lõpeb V. I. Lenini asumisaeg ja ta sõidab välismaale, et sealt paremini juhtida vene revolutsioonilist töölisliikumist, eriti ajalehe „Iskra“ väljaandmist. N. K. Krupskaja peab esialgu veel asumisele jääma, kuid järgmisel aastal õnnestub ka temal V. I. Leninile Münchenisse järele sõita.

Välismaal asus N. K. Krupskaja tööle ajalehe „Iskra“ toimetusse sekretärina ja korraldas salajast sidet revolutsiooniliste organisatsioonidega Venemaal. Uhtlasi abistas ta V. I. Leninit partei II ja III kongressi ettevalmistamisel.

1905. aasta revolutsioon võimaldas V. I. Leninil ja N. K. Krupskajal Venemaale ajutiseks tagasi tulla, kus nad asusid tööliste revolutsioonilise võitluse etteotsa. N. K. Krupskaja täitis aastail 1905—1907 partei Keskkomitee sekretäri vastutavaid ülesandeid. See oli põneva ja pingelise võitluse aeg; selle võitluse keskuseks oli V. I. Lenini ja N. K. Krupskaja korter.

Pärast detsembriülesthõusu mahasurumist Moskvas asus tsaarivalitsus revolutsionääre suure agarusega jälitama ning V. I. Leninil koos N. K. Krupskajaga tuli minna põranda alla. Hiljem, kui tsaari kaitsepolitsei nuhkide tegevus muutus veelgi innukamaks, olid nad sunnitud siirduma Soome ja sealt 1907. aastal jälle välismaale — Genfi.

Välismaal jätkas N. K. Krupskaja koos V. I. Leniniga oma revolutsioonilist tööd ja sidepidamist Venemaa töölisliikumisega. Need kümme pagulasaastat olid N. K. Krupskajale väga pingutuste- ja keeldumusterohked. Parteiliste ülesannete täitmisel tuli sageli rännata riigist riiki, linnast linna, tuli võidelda märatseva reaktsiooniga Venemaal ja oportunistlike kallakutega oma parteis (otzovistid, likvidaatorid jne.) ning kõige selle juures võidelda majanduslike raskustega.

Parteitöö kõrval keskendas N. K. Krupskaja oma tähelepanu noil aastail pedagoogilistele probleemidele. Ta külastas Šveitsi, Prantsusmaa ja Saksamaa kooli ja lasteaedu ning töötas kriitiliselt läbi kodanliku pedagoogilise pärandi, vene revolutsiooniliste demokraatide teosed ja ennekõike K. Marxi ja F. Engelsi õpetuse noorsoo kommunistlikust kasvatuses. Suurt tähelepanu pööras ta Prantsuse kodanliku revolutsiooni aegsetele pedagoogi-

listele liikumistele ja seniste pedagoogide katsetele siduda kasvatust ja õpetamist tootva tööga. Kõigile neile küsimustele lähenes ta järjekindlalt marksistlikelt positsioonidelt, olles ses suhtes esimeseks teerajajaks pedagoogika valdkonnas.

Selle töö tulemusena avaldas N. K. Krupskaja vene pedagoogilistes ajakirjades, nagu „Svobodnoje Vospitanije“, „Russkaja Škola“ jt. rea artikleid mitmesuguste pedagoogiliste küsimuste kohta. Nendes artiklites kritiseeris ta teravalt tsaariaegset kooli ja paljastas ka Lääne-Euroopa maade koolide ning kodanliku pedagoogika piiratust. Ta näitas, kuidas revolutsioonieelses koolis sandistatakse laste hingeelu, surutakse maha nende initsiatiiv ja loovad võimed. Samal ajal püüdis ta selgitada tulevase sotsialistliku kooli põhijooni.

Pagulasaastatel sooritatud pedagoogilise töö üldise kokkuvõttena valmis N. K. Krupskajal 1915. aastal suurem töö „Rahvaharidus ja demokraatia“, mis sai aga trükkis ilmuda alles 1917. aastal. „Oli vaja ette valmistada momendiks, kui võim läheb tööliklassi kätte, oli vaja ette valmistada haridustöö rinnet,“ ütleb ta ise. Selle teose tähtsus oli marksistliku teooria, eriti aga marksistliku pedagoogika kujunemises väga suur. Siin tõsteti üles polütehnilise hariduse küsimus, näidati, kuidas selle idee sisu on aja jooksul muutunud ja kuidas seda tuleks teostada. See teos on oma põhiosades aktuaalne ja tähtis ka tänapäeval.

Pärast 1917. aasta kodanlik-demokraatlikku Veebruarirevolutsiooni võimaldus V. I. Leninil ja N. K. Krupskajal Venemaale tagasi pöörduda. 3. aprillil 1917. a. saabusid nad Petrogradi. Jälle sukeldus N. K. Krupskaja suure innu ja vaimustusega aktiivsesse revolutsioonilisse võitlusse. „Kes ise pole revolutsiooni läbi elanud, see ei oska kujutleda selle suurepärasest ilu,“ kirjutab ta oma mälestustes.

Nagu alati, nii paeluvad paljude muude aktuaalsete küsimuste ja ülesannete kõrval N. K. Krupskajat ka sel ajajärgul kooli ja rahvahariduse küsimused. Ta lõi otsekohe sidemed õpetajaskonnaga ja käsitles kommunistlikus ajakirjanduses rahvahariduse küsimusi. Ta valiti Petrogradi Viiburi linnaosa linnavolikogusse, kus talle tehti esialgu ülesandeks sõdurite abistamise komitee juhtimine.

N. K. Krupskaja organiseeris Viiburi linnaosas kohe koole ja kursusi töölistele, eriti noortöölistele, lasteaedu eelkooliealistele lastele ning korraldas poliitilist selgitustööd rahva hulgas, valmistades töölisi ette relvastatud ülestõusuks. Kui V. I. Lenin kontrrevolutsioonilise Aju-tise Valitsuse nuhkide eest läks põranda alla ja elas Raz-livis, pidas N. K. Krupskaja talunaiseks rõivastatuna sidet tema ja partei Keskkomitee vahel.

Nõukogude võimu kehtestamisel Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tagajärjel määrati N. K. Krupskaja Hariduse Rahvakomissariaadi kollee-giumi liikmeks ja 1929. aastast alates Vene NFSV hari-duse rahvakomissari asetäitjaks. Sellel kohal töötas ta kuni elu lõpuni.

N. K. Krupskaja osa nõukogude kooli loomisel on raske ülehinnata. Ta oli sellele tööle teoreetiliselt kõige pare-mini ette valmistunud ja võis seetõttu ka teisi juhtida. Ta kulutas palju jõudu, et koondada õpetajaskonda partei ja Nõukogude valitsuse ümber ja tõmmata neid kaasa uue kooli loomisele. Suurt tähelepanu omistas ta täiskasva-nute haridustöö organiseerimisele. Tema juhtimisel töö-tati välja nõukogude kooli esimesed õppeplaaniid ja pro-grammid, millega, tõi küll, ta ka ise polnud päris rahul ja mis praktikasse rakendatuina osutusid mõnes suhtes ekslikeks (liialdamine kompleksmeetodi ning tootva tööga jne.).

Suure töö tegi N. K. Krupskaja naiste ja noorsoo orga-niseerimisel nõukogude võimu ümber. Teda peetakse õigusega üheks rahvusvahelise kommunistliku naisliiku-mise teerajajaks ja pioneeriorganisatsiooni loojaks.

V. I. Lenini surm 1924. aastal oli suureks kaotuseks nõukogude rahvale ja veel enam N. K. Krupskajale isik-likult. Kuid ta ei lasknud end sellest kaotusest masendada. Vastuseks töötajate tuhandetele kaastundeavaldustele kir-jutas ta: „Mul on teile suur palve: ärge laske oma kur-busel Iljitši pärast muutuda tema isiku väliseks austami-seks... Kui tahate austada Vladimir Iljitši nime, siis asutage lastesõimi ja lasteaedu, lastekodusid, koole, raamatukogusid, ambulatooriume, haiglaid, invaliidide-kodusid jne., ja mis kõige tähtsam — viige igas suhtes ellu tema õpetussõnad.“

N. K. Krupskaja jätkas oma mitmekülgset tegevust ka pärast V. I. Lenini surma. Ta oli partei Keskkomitee liige.

NSV Liidu Ülemnõukogu ja selle Presiidiumi liige, kirjutas suurel hulgal artikleid rahvahariduse küsimuste kohta, organiseeris õpetajate-marksistide ühingu ning oli selle esimeheks. NSV Liidu Teaduste Akadeemia valis N. K. Krupskaja 1931. aastal au-akadeemikuks ja 1936. aastal anti talle pedagoogikateaduste doktori teaduslik kraad. Ennastsalgava töö eest rahvahariduse alal autasustati teda Tööpunalipu ja Lenini ordeniga.

Oma artiklites ja igapäevases töös võitles N. K. Krupskaja järjekindlalt partei poliitika teostamise eest. Tema töövõime oli imetlemisväärset suur. Tema tööpäev algas sageli juba kell 5 hommikul. Päevas sai ta kuni 500 kirja ja vastas kõikidele nii või teisiti. Eriti intensiivset kirjavahetust pidas ta pioneeride, kommunistlike noorte ja õpetajatega. Paljud nendest kirjadest on silmapaistvaks panuseks nõukogude pedagoogika teooriasse. Suur hulk tema kirju pioneeridele on avaldatud kogumikus „Kirjad pioneeridele“.

Ta kutsus kõiki julgelt ja visalt käima seda teed, mida näitab kommunistlik partei. Kogu oma elu, alates päevadest, mil ta noore tütarlapsena astus selle ridadesse, kuni oma surmani andis ta partei juhtimisel peetavale võitlusele töötava rahva õnne eest, kommunismi eest. Selles oli kogu tema pika ja viljaka elu mõte.

27. veebruaril 1939. aastal, päev pärast seda, kui kogu nõukogude rahvas oli suure lugupidamise ja austusega tähistanud N. K. Krupskaja 70-ndat sünnipäeva, lakkas tuksumast tema süda, tulihingelise kommunisti ja suure pedagoogi süda.

N. K. KRUPSKAJA NÕUKOGULIKU EELKOOLI-KASVATUSE TEERAJAJANA

N. K. Krupskaja oli juba oma teadliku elu esimestest aastatest peale veendunud, et naisele peab ühiskonnas kuuluma mehega võrdne koht. Kodanlikus ühiskonnas on naine mitmekordse rõhumise all ja jääb seetõttu arengus mehest mõnevõrra maha. See ei tähenda, et ta oleks loomult arenemisvõimetum, vaid selle põhjuseks on majanduslik ike, juriidilised takistused ja koletuslikud tavad ning eelarvamused, mis ei lase tal välja kujundada ja avaldada oma võimeid.

Juba oma esimeses iseseisvas töös „Naistöoline“, mis on kirjutatud asumisaastail Šušenskojes (1899, ilmus trükis esmakordselt 1901. a. Genfis „Iskra“ trükikojas), pühendab ta sellele küsimusele suurt tähelepanu. Ta näitab, et tulevases sotsialistlikus ühiskonnas tuleb elu korraldada nii, et ka naine võiks osa võtta kutsetööst ja ühiskondlikust elust võrdsetel õigustel mehega. Selleks tuleb kõigepealt laste kasvatamist organiseerida ühiskondlikult.

Nadežda Konstantinovna hindas kõrgelt naise soovi olla ema ja astus veel pärast Oktoobrirevolutsioonigi teravalt välja mõningate poolküpsete noorte vastu, kes suhtusid alahindavalt, isegi halvustavalt emakutsesse. „Emainstinkt valmistab naisele palju rõõmu. Selles pole midagi paha. Me peame emainstinkti suureks liikumapanevaks jõuks,“ kirjutab ta. Kuid ta näitab ühtlasi, et ebaõige oleks naise elu piirata ainult laste kasvatamisega. Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole emakohustuste täitmine ja osavõtt ühiskondlikust elust teineteisega vastuolus — ainult ühiskondlikult aktiivne ema võib lapsele anda tõeliselt nõukoguliku kasvatuse.

Ülalmainitud teoses („Naistöoline“) näitab N. K. Krupskaja, kuivõrd raske on töötaval naisel kapitalismi tingimustes anda lastele vajalikku kasvatust. Võtame näiteks talunaise. Tööle minnes jätab ta lapse mõne hädise vanaeide või veidi vanema lapse hoolde. Aga mis hoolitsus see on? „Imikule topitakse suhu hapuks läinud lutt... nämmutatud musta leiba, last raputatakse hällis, kuni ta kaotab teadvuse, hoitakse umbses tares kasuka sisse mähituna, õhtul aga tassitakse peaaegu alasti värava taha.“ Isegi siis, kui ema ise lapsega tegeleb, ei ole asi palju parem, sest ka emal pole mingit arusaamist sellest, kuidas on ehitatud lapse organism, kuidas ta areneb, mis on tarvis selleks, et laps kasvaks tubliks ja terveks. Ja kui ta teaski, kuidas on tarvis lapse eest hoolitseda, ei saaks ta seda teha, sest tal puuduvad selleks majanduslikud võimalused. Kooliharidusest jäävad niisugused lapsed enamasti ilma, sest külas sageli polegi kooli ja kui ongi, siis ei saa vanemad oma lapsi sinna saata, kuna neid on vaja töö juures või nooremate laste hoidjaks. Need, kes pääsevadki kooli, ei õpi seal palju, sest tsaariaegne küla-kool seisis äärmiselt madalal tasemel. Seal tuubiti peamiselt vaid usuõpetust ja kirikulaule.

Umbes samasuguse pildi maalib N. K. Krupskaja tsaariaegse naiskodukäsitöölise perekonnast.

Vabrikus töötav naine on kapitalistlikus ühiskonnas juba selle poolest raskustes, et ta ka raseduse ajal peab kaua töötama, kuna pole mingit sotsiaalkindlustust. Selle tagajärjel sünnivad lapsed sageli kiduratenä. Haiglase lapse põetamine aga muudab töölisnaise elu päris talumatuks. Vanemaks saades kasvavad töölislapsed peaaegu tänaval, kus nad näevad joomist, prassimist, kaklusi, külmetavad ja käivad räbalates.

Töötav naine ei ole kasvataja osale sugugi ette valmistatud. „Õppimata aga ei paranda sa vana kingagi,“ ütleb Nadežda Konstantinovna saksa töölisliikumise juhi Klara Zetkini sõnadega. „Kas siis tõesti selleks, et inimest kasvatada, ei ole tarvis erilist ettevalmistust?!“

Niisuguse kurva pildi maalib Nadežda Konstantinovna laste kasvatamisest tsaari-Venemaa tingimustes. Olukord teistes kapitalistlikes maades pole ses suhtes palju parem. Paranemist võib tuua ainult ekspluataatorliku korra kukutamine ja selle asendamine sotsialistliku korraga. Sotsialistlikus ühiskonnas organiseeritakse laste jaoks ühiskondlikud kasvatusasutused, nagu lastesõimed, lasteaiad ja koolid.

N. K. Krupskaja näitab, kui suuri hüvesid toob ühiskondlik kasvatus esmajoonelastele, luues neile võimalused igakülgseks arenemiseks. Vanemad võivad rahulikult jätta oma lapsed selleks ettevalmistatud kasvatajate hoole alla. Lasteaias toimub tegevus nii, et see lapsi kõigiti arendaks, oleks vaheldusrikas ja lastele huvitav. „Lapsed on jagatud rühmadeks ja igal rühmal on oma tegevus. Aias kaevavad lapsed maad, kastavad ja kitkuvad peenraid, köögis puhastavad juurvilja, pesevad nõusid; samuti voolivad, liimivad, õmblevad, joonistavad, laulavad, loevad, mängivad. Iga mäng, iga tegevus õpetab midagi, peaasi aga on, et laps õpib korda pidama, tööd tegema, harjub seltsimeestega läbi saama tülitsemata ja neile järele andma ilma kapriiside ja pisarateta.“ Niisugused lasteaiad on töölislastele kättesaadavad aga ainult sotsialistlikus ühiskonnas, kus nende kasvatuslik tase on hoopis kõrgem, kui see kodanlikus ühiskonnas kunagi olla saaks.

Kõnesolev teos oli leegitsev protest selle kisendava ülekohtu vastu, mida kapitalistlik ühiskond teostab naiste

ja laste kallal, ning ühtlasi üleskutse võitlusele selle ühiskonna vastu, tema kukutamisele proletaarse revolutsiooni abil. Peab ütleva, et nii sisukat ja kirglikku võitlusteost naise ja lapse õiguste eest ei olnud tol ajal Lääne-Euroopa sotsialistlikus kirjanduses olemaski.

Maapaoaastail külastas N. K. Krupskaja paljusid lasteasutusi Šveitsis, Saksamaal ja Prantsusmaal, kuid ta pettus neis, nähes, kui väärad olid seal kasutatavad kasvatusvõtted. „Fröbelistlikud¹ ja montessorilikud² lasteaiad on läbi immutatud kodanliku patriotismi vaimust, igati soodustades kasvava sugupõlve kasvatamist oma maa mõisnike ja kapitalistide poolt dikteeritud vaimus.“ Lastemõtlemist ja isetegevust püütakse nendes lasteaeades maha suruda.

Artiklites, mis N. K. Krupskaja avaldas sel perioodil vene legaalsetes pedagoogilistes ajakirjades, propageerib ta eelkoolikasvatuse asutuste loomist Venemaal ja lükkab ümber kodanluse ideoloogide, nagu Ellen Key³ jt. ekslikud väited, nagu kasvataksid lasteaiad „karjavaimu“ ja lõhkusid perekonda. Ta kutsus töölisi üles omistama suuremat tähelepanu laste kasvatamisele ja nõudma riigilt ning linnaomavalitsustelt lasteaeade asutamist. Ta näitas mitmel korral, kui viletsas ja mahajäänud olukorras on eelkoolikasvatus tsaari-Venemaal.

Pärast Oktoobrirevolutsiooni asus N. K. Krupskaja täieinnuga eelkoolikasvatuse asutuste võrgu organiseerimisele Nõukogude Venemaal. Töötades Hariduse Rahvakomissariaadis, pööras ta sellele tööle väga suurt tähelepanu. Tema juhtimisel töötati välja paljud põhilised dokumendid eelkoolikasvatuse alal, nende hulgas ka „Lasteaia põhikiri“, „Juhend lasteaiakaasvatajale“ jne. Ta nägi eelkoolikasvatuses tähtsat riiklikku ülesannet, üht riikliku haridussüsteemi asendamatu lüli. Ta kutsus emasid endid osa võtma eelkoolikasvatuse asutuste võrgu organiseerimisest, et kindlustada nende asutuste täielikku vastavust tööliste ja talurahva elulistele huvidele.

¹ Fröbel, Friedrich (1782—1852) — saksa pedagoog, esimeste lasteaeade rajaja.

² Montessori, Maria (sünd. 1870) — itaalia arst ja pedagoog, kes koostas pedagoogilise süsteemi nõudramõistlike laste kasvatamiseks ja rakendas seda ka normaalsete laste jaoks.

³ Key, Ellen (1849—1926) — rootsi kirjanik ja naistegelane, propageeris individualismi.

Oma paljudes artiklites ja teostes eelkoolikasvatuse kohta lõi N. K. Krupskaja tervikliku, teaduslikult põhjendatud ja sotsialistliku ühiskonna vajadustele vastava eelkoolikasvatuse pedagoogilise süsteemi, mis võimaldab kasvatustööd meie lastesõimedes, lasteaedades ja lastekodudes tõsta võrratult kõrgemale tasemele kui üheski kodanlikus lasteaias.

N. K. Krupskaja töö eelkoolikasvatuse alal on avaldanud viljakat mõju ka Nõukogude Eesti lasteaedade arengule. Kui kodanlikus Eestis viresid ainult üksikud lasteaiad, enamasti eraettevõtted, kuhu pääs kõrgete maksude tõttu oli töölislastele täiesti suletud, siis töötab praegu meie vabariigis 132 lasteaeda umbes 6000 lapsega. Kõigis neis rakendatakse N. K. Krupskaja jt. poolt rajatud kommunistliku eelkoolikasvatuse teooriat.

N. K. KRUPSKAJA ÕPETUS KOMMUNISTLIKUST KASVATUSEST KOOLIS

Marksismi-leninismi klassikute tööde põhjalik tundmine, erakordselt sügavad teadmised pedagoogika-alasest kirjandusest ja isiklikult omandatud pedagoogilised kogemused võimaldasid N. K. Krupskajal esitada ja läbi töötada uusi küsimusi pedagoogikas, mida teoorias oli veel vähe uuritud.

Juba enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni andis Nadežda Konstantinovna hävitava ja õiglase kriitika tsaariaegsele koolile. Brošüüris „Naistöoline“ ja artiklis „Enesetapmised õpilaste hulgas ja vaba töökool“ näitas ta, et talupojad jäävad enamasti ilma igasugusest haridusest. Valitsusele oli kasulik hoida rahvast harimatuses. Koolides keelati rääkida tõtt. Õpetajad aga pidid õpetama lapsi ainult jumalat ja tsaari austama. Õpetajate üle valvas ülemus valjult ja valis meelsasti õpetajateks niisuguseid inimesi, kel endal polnud tõsiseid teadmisi. Ta kritiseeris otsustavalt vana kooli, kus „sugugi ei võeta arvesse inimlapse elavat isikut koos ta hinges toimuva keeruka sisemise eluga“. Krupskaja näitas, et kool muutus eriti reaktsiooniliseks pärast 1905. a. revolutsiooni mahasurumist, tekitades lapses piinavat hingelist seisundit, mis sageli viis lapsi ja noorukeid enesetapmiseni. Tsaariaegne

kool surmas lapses igasuguse energia, igasuguse elurõõmu.

Õpetamine tsaariaegses koolis oli kohutavalt lahti kistud elust. Tolleaegne kool oma grammatikaga, ajaloo ja muu sarnasega seisis täiesti lahus elust tema keeruliste küsimustega. Probleemid, mida püstitas elu ja millele oli tungivalt tarvis vastust, ei kuulunud kooli programmi. Neile probleemidele pidi õpilane ise lahendust otsima. Tsaariaegne kool võõrutas lapsi sellest, et olla kasulik ühiskonnale, ja kasvatas inimesi, kes ei osanud rakendada oma jõude ja teadmisi. Kool ei vastanud lapse vaimseile ja moraalseile nõudeile, ei haaranud last tervikuna, vaid sundis teda ainult passiivselt vastu võtma „antavat õpetust“.

Tsaariaegne kool tegi kõik selleks, et eraldada õpilast seltsimeestest. Iga seltsimehelikkuse-tunde avaldustki jälitati karmilt. Õpilaste ja õpetajate vahel polnud mingit kontakti: seda takistas kogu koolielu formalism. Õpetaja ja õpilased moodustasid kaks vaenulikku leeri.

Juba 1911. aastal rõhutas N. K. Krupskaja tungivat vajadust luua uus, vaba, täiesti teistsugustele alustele rajatud kool. Ta oli sügavalt veendunud selles, et vene rahvas purustab vihatud tsarismi koos tema poolt loodud kõlbmatu kooliga ja loob uue kooli.

Seega propageeris N. K. Krupskaja juba tsaari-Venemaa rasketes tingimustes eesrindlikke pedagoogilisi ideid ja kutsus üles progressiivseid õpetajaid varuma teadmisi ja tegema ettevalmistusi uue kooli ehitamiseks.

Pärast Oktoobrirevolutsiooni oli N. K. Krupskaja esimeseks mureks aidata kaasa uue kooli ülesehitamisele. Selleks püüdis ta eelkõige kindlaks määrata uue kooli ees seisvaid ülesandeid. Ta kirjutas: „Nii kodanlus kui ka töölisklass seavad koolile kindlad eesmärgid. Kodanlus vaatab koolile kui klassivalitsuse vahendile, proletariaat aga näeb koolis vahendit sugupõlve kasvatamiseks, kes oleks võimeline tegema lõpu klassivalitsusele. Kodanluse valitsemise eesmärgid viivad suure enamuse laste isiksuse allasurumisele, nende teadvuse pimestamisele. Need eesmärgid käivad risti vastu noore sugupõlve huvidele. Eesmärgid, mida seab koolile töölisklass, viivad iga lapse isiksuse õitsengule, tema silmaringi laienemisele, tema teadvuse süvendamisele, tema elamuste rikastamisele. Need eesmärgid vastavad noore põlvkonna huvidele. Sel-

les on vahe kodanluse eesmärkide ja proletariaadi eesmärkide vahel."

N. K. Krupskaja seab uuele koolile ülla eesmärgi — kasvatada noori armastama nii vaimset kui ka füüsilist tööd, et nad juba koolis õpiksid olema elu peremehed, elu loojad.

Uue nõukogude kooli peamiseks ülesandeks on, nagu näitas Nadežda Konstantinovna, kasvatada nõukogude lastes kommunistlikku maailmavaadet, kommunistlikku sihikindlust, tahte jõudu. „Omada maailmavaadet — see tähendab mitte ainult osata seletada nähtusi, vaid ka teada, kuidas tegutseda elus. Meie peame kasvatama koolinoori nii, et nad õpiksid mõistma enda ümber toimuvat, oskaksid aru saada olemasoleva korra mehhanismist, et nad õpiksid tundma inimühiskonna arenemise seadusi, mõistaksid nähtuste vastastikust seost, ja kõige tähtsam, et nad saaksid aru, millises suunas toimub ühiskonna areng.“ Kuid sellest ei piisa: on vaja tingimata teada, kuidas ehitada uut elu, ja mitte ainult teada, vaid tuleb ka osata seda teha, õpetas N. K. Krupskaja.

Seega on kasvatus tähtsamaid ülesandeid kommunistliku maailmavaate kasvatamine. Kommunistlik maailmavaade on ideeliseks aluseks kõigile neile omadustele, mis iseloomustavad eesrindlikke nõukogude inimesi, kommuniste. Et õigesti lahendada küsimus kommunistliku kasvatuses olemusest, peab kõigepealt endale aru andma, milline peab olema kommunist, mida ta peab teadma, mille poole püüdma, kuidas toimima.

Igati rõhutades teaduslik-materialistliku, kommunistliku maailmavaate kasvatamise otsustavat tähtsust, hoiatas N. K. Krupskaja samal ajal tõsiselt õpetajaid ja laste-aedade kasvatajaid vulgariseerimast ja lihtsustamast. „Minu juurde tuli hiljuti tütarlaps,“ kirjutas Nadežda Konstantinovna, „kes oli lauast pisut kõrgem, ja minu küsimustele, mis nad teevad argipäevadel, mitte pühapäevadel, vaid argipäevadel lasteaias, vastas ta mulle väga tähtsalt: „Õpime leninismi.“ Kui lapsed hakkavad niiviisi kõnelema ka maailmavaatest, siis on see kahjulik, ebaloomulik, sest neil pole veel selget kujutlust, mis on maailmavaade.“ N. K. Krupskaja nõuab, et kool peab lastele andma ümbruse marksistliku mõistmise ja looma selleks õppeprogrammi, milles vahest ei tarvitatakski sõna marksism, kuid mis näitaks sisuliselt nähtuste seost

tõelisel kujul, mis lastele lihtsate näidete varal teeks mõistetavaks sõltuvuse looduse ja majandusliku elu vahel, majandusliku elu ja ühiskondliku elu vahel, ühiskondliku elu mitmesuguste külgede vahel. Ta rõhutas, et nõukogude kooli ülesandeks ei ole üksnes kindlate teadmiste andmine, vaid ka näidata, kuidas need teadmised on seoses elava eluga, kuidas nad võivad seda elu muuta.

Defineerides kooli ülesandeid, hindas N. K. Krupskaja kõrgelt teadmisi ja teadust: „Massidel on vaja omandada teadmisi, neil on vaja võtta teadusest ta kvintessents, kõik, mis temas on tähtsat ja olulist, elulist.“ Seetõttu ta nõuabki, et kõige laiemad töötajate massid oleksid relvastatud mitte katkenditega teadmistest, vaid süstemaatiliste, omavahel seotud teadmistega, mis aitavad kujundada maailmavaadet ja võimaldavad rakendada omandatud teadmisi. Kooli side eluga, klassivõitlusega ja sotsialistliku ülesehitustööga on üheks neist ideedest, mida N. K. Krupskaja pidevalt rõhutas ja püsivalt ellu viis.

Erilist tähtsust omistas Nadežda Konstantinovna sellistele õppeainetele, nagu loodusteadus, maateadus, ajalugu ja kirjandus.

Koolis õpetatavatest õppeainetest omistab N. K. Krupskaja keskse koha loodusteadusele, kuna see vastab kõige aktuaalsematele küsimustele, mis erutavad meie noorsugu, aitab lahendada sotsialistliku ülesehitustöö vastutusrikkaid ülesandeid, on materialistliku maailmavaate vundamendiks ja selleks jõuks, mis on võimeline lõplikult välja juurima religioosete eelarvamuste säilmed.

N. K. Krupskaja näitas, et loodusteaduse kõrval omab suurt tähtsust materialistliku maailmavaate kasvatamisel maateadus, kuna ta näitlikult selgitab põhilisi majanduslikke ja poliitilisi küsimusi.

Olulise koha kommunistliku maailmavaate kujundamisel annab Nadežda Konstantinovna ka ajaloole. Ajalugu omab suurt tähtsust poliitilise kasvatuse ja nõukogude patriotismi kasvatamise vahendina. Krupskaja nõudis, et ajaloo õpetaja näitaks, kuidas kogu ajalugu on arenevate, progressiivsete klasside võitlus oma aja ära elanud reaktsiooniliste klasside vastu, et kogu ajalookäik tõendab meie õige ürituse võidu paratamatust. Ajaloo õppimisel peavad õpilased õppima tundma inimühiskonna arenemise seaduspärasusi.

Samuti omistas N. K. Krupskaja silmapaistva koha kirjanduse õpetamisele, näidates, et kirjandus on tõhusaks ideelise mõjustamise vahendiks õpilaste kasvatamisel kommunistliku ideoloogia vaimus. Ta nõuab, et kirjanduse õpetamise programmi koostamisel viidaks ellu parteilisuse põhimõtte.

Ka kõigi teiste koolis õpetatavate ainete puhul rõhutas Nadežda Konstantinovna alati ideelisuse, kommunistliku suunitluse vajadust kogu õpetuses. Väärtuslikke näpunäiteid annab ta ka keemia, füüsika, matemaatika ja võõrkeelte õpetamiseks.

Nadežda Konstantinovna ei nõudnud dialektilist lähenemist mitte ainult õppeainete sisule, vaid ka meetodikale. Selleks, et omandada teaduste põhialused, s. o. teada kõige olulisemat, põhilisemat igal teadusalal, tuleb õigesti lahendada materjali valiku ja esitamise ülesanne.

Kooli ja elu seose küsimuse läbitöötamisel pööras N. K. Krupskaja suurt tähelepanu õpilaste ettevalmistamisele praktiliseks eluks. „Meil on sisse seatud üldine koolikohustus, kooliõpetusele on pööratud suurt tähelepanu, kuid see ei tähenda, et meie lapsed võivad üles kasvada härrastena, kes ei oska palitule nõöpi ette õmmelda, piima keeta, oma saapaid puhastada . . .“ kirjutab ta. Kasvatades nõukogude kodanikku, ei tohi me kunagi unustada ka seda, et elame töö vabariigis. „Meie ei või saata koolidest ellu siidkäekesi, meie ei või ega tohi jätta küllaldaselt arvestamata töö kasvatavat osa. Igapäevases elus ja igas tehnilises töös on vajalikud osavad käed,“ kirjutab ta. N. K. Krupskaja nõudis, et lapsed töötaksid nii perekonnas kui ka koolis: kool peab neis arendama praktilisi oskusi ja vilumusi.

N. K. Krupskaja võitles ka selle kapitalistlikust ühiskonnast igandina ülekandunud arvamuse vastu, mis käsitles elukondlikku tööd ainult naissoo kohustusena ja „naise alana“. Oma artiklis „Kas tuleb poistele õpetada „naistetööd“?“, ütleb ta: „On tarvilik, et nii poeg- kui tütarlapsed ühte viisi õpiksid tegema kõike majapidamises tarvilikku ega peaks selle töö sooritamist endale kuidagi väärituks.“

Arendades tööõpetust koolides ja lastekodudes, koostas Nadežda Konstantinovna 1920. a. isegi näitliku kava õmblemise õpetamiseks tütarlastele lastekodudes, nähes üksikasjaliselt ette, mida tuleb 4 aasta jooksul õpetada.

N. K. Krupskaja kirjutab: „Peab andma oskusi ja vilumusi. Seda tahavad vanemad töölised, tahavad talupojad. Seda tahavad Seda tahavad pioneerid.“ Kuid töö ei tohi takistada koolitööd ja teadmiste omandamist neid täiendama. Kool peab lapsi relvasta teadmistega, sest teadmised on vajalikud elu püss lahingus; niisamuti tuleb omandada sest „käesolev ajajärk on tehnika ja teaduse ajajärk. Kasvav põlvkond peab omandama ja teadmisi, nendeta ei saa elu peremeheks“

N. K. Krupskaja koos V. I. Leniniga on üks vanmaid võitlejaid polütehnilise hariduse eest tundma õppides marksismi klassikute seisukohal polütehnilise hariduse kohta, näitas N. K. Krupskaja, et tehnism pole mingi uus õppeaine, vaid ta peab kõiki õppeaineid, peab kajastuma õppematerjalis nii füüsikas kui keemias, loodusteaduses ja teadustes. Nende ainete õpetamine peab olema õpilaste praktilise tegevusega. N. K. Krupskaja et polütehnilism kujutab endast teoreetiliste teadmiste praktiliste vilumuste summat. Need teadmised muutuvad üha tarvilikemaiks tehnika arendamiseks ja võimaldavad kiiresti omandada iga kutsa

N. K. Krupskaja seisukohad polütehnilise hariduse kohta on väga aktuaalsed tänapäeval. Pärast 1917. aasta kongressi teostame me oma kooli polütehnilise hariduse rakendades ka N. K. Krupskaja poolt selleks ette nähtud tegevusi. Me teostame praegu edukalt N. K. Krupskaja et tuleb tugevdada laste tehnikajaamu, et teha ekskursioone käitistesse, elektrijaamadesse ja teadustöökultuuripaleedes on tarvis korraldada töötoasid, mis saaksid teha seda, mis neile meeldib. Paljudes koolides töötavad „osavate käte“ ringid, suuremates koolides töötavad, linnades tegutsevad pioneeride ma

Koolides ja teistes ühiskondlikes kasvatusasutustes toimuv kasvatustöö ei või olla eraldatud nõukogude riigikonnast. N. K. Krupskaja näitas, et need teadmised rakukesed meie ühiskonnas ja et nende elu peab kooskõlastada muude osadega. Eriti tihe side peab olema koduga, sest raskemaid ja keerukamaid küsimusi saab lahendada ainult õpetajate ja õpilaste mate koostöös. Koolid ja ühiskondlikud kasv

peavad olema eeskujuks, mille najal ka vanemad õpivad oma lapsi kasvatama nõukogude ühiskonna vaimus.

Laste kasvatamisel on eriti suur osa emal. Temast oleneb, kas tütrest kasvab orjatar, väikekodanlik individualist, kes ei tunne mingit huvi tormise elu vastu enda ümber ja urgitseb oma isiklikes elamustes, või kasvab temast tore nõukogude inimene, töökas kollektivist, aktiivne sotsialismi ehitaja.

Seepärast soovitab N. K. Krupskaja panna erilist rõhku pedagoogilisele selgitustööle emade hulgas. Seda peab tegema esmajoones õpetaja, kes peab olema oma õpilaste vanemate lähimaks nõuandjaks kasvatusküsimustes.

Kuid ka lastevanemad, töölised, saavad abistada kooli kasvatustöö teostamisel. Me peame püüdma, õpetab N. K. Krupskaja, et meie kool, meie kasvatusasutused oleksid seotud töölishulkadega, kolhoosnikutega, et tööline ja kolhoosnik viiksid oma töökogemused kooli. Kui koolides tööõpetust korraldada vanaviisi, lahus meie vabrikutes ja suurtes kolhoosides ning sovhoosides kujunenud töökogemustest, siis ei tule sellest palju välja.

Üksikasjalisi näpunäiteid annab N. K. Krupskaja selle kohta, kuidas rakendada tööle lastevanemate komiteed koolides.

N. K. KRUPSKAJA — PIONEERIDE SÕBER JA ABISTAJA

Juba uue nõukogude kooli ülesandeid määratledes näitas N. K. Krupskaja, et kooli üheks oluliseks ülesandeks on kasvatada kollektiviste. „Laste kogu elu tuleb organiseerida nõnda, et nad õpiksid elama kollektiivselt, üksteist solvamata, arvestades seltsimeeste rahu, mugavust ja soove, osates kõiges üksteist abistada. On tarvis lasta välja areneda laste loovatel jõududel, luua tööõhkkond, õpetada lapsi töötama — muidugi nende lapselikus mõttes, töötama loovalt, on tarvis õpetada neid organiseerima oma tööd ja selle töö juures ise organiseerima.“

Kommunistliku ühiskonna ülesehitajate, kollektivistide kasvatamisel abistab kooli pioneeriorganisatsioon. N. K. Krupskaja on ise üheks pioneeriliikumise algatajaks ning pioneeride parimaks sõbraks ja nõuandjaks. Näidates pioneeriorganisatsiooni ülesandeid, kirjutas ta, et pioneeriorganisatsioon seab laste ette suure eesmärgi,

mille eest võitleb terve maailma töölisklass. See eesmärk on töötava rahva vabastamine, uue korra loomine, kus ei oleks jagunemist klassidesse, poleks mingisugust rõhumist ja kus kõik inimesed elaksid õnnelikult. Iga pioneer peab tuliselt vihkama ekspluateerimist, rõhumist ja ebaõiglust, peab õppima märkama endise aja igandeid ümbritsevas elus ja põlema soovist neid kõrvaldada. „Laste kommunistlik liikumine,“ kirjutab N. K. Krupskaja juba 1922. aastal, „aitab kasvatada lapsi mitte sotsialistliku ülesehitustöö passiivseiks vaatlejaiks, vaid selle aktiivseiks abistajaiks.“ Seepärast ta nõuabki, et kooli ja pioneeriliikumise, õpetaja ja pioneerijuhi vahel oleks kõige tihedam kontakt, sest ilma selleta ei suuda pioneerid töötada nii, nagu nõuab neilt elu, nõuab käesolev moment.

Täiesti õigustatult omistab N. K. Krupskaja pioneeriliikumisele ülisuure tähtsuse, näidates, et pioneerorganisatsioon hõlmab lapsi just selles eas, kus inimene on alles kujunemas, kus pannakse alus lapse maailmavaatele, kus kasvatatakse neist kollektiviste. Pioneerorganisatsioon arendab lastes ühiskondlikke huvisid, teadlikku distsipliini, kasvatab neist selliseid ühiskonna liikmeid, kes juba koolipõlvest peale õpivad rääkima mitte „mina“, vaid „meie“.

N. K. Krupskaja näitas, et pioneerorganisatsiooni üheks tähtsamaks ülesandeks on võitlus sügavate ja kindlate teadmiste eest. Töö pioneerorganisatsioonis peab süvendama teadmisi, mida annab kool, õpetama lapsi teadlikult suhtuma sellesse, mida räägib õpetaja. Seepärast ongi pioneerijuhil tarvis tunda kooli õppeprogrammi. On vaja, et põhilisi õppetöö küsimusi rõhutataks ka pioneeritöös. Nii mõistavad lapsed mõningaid küsimusi paremini, näit. küsimused klassivõitlusest, rahvusvahelisest töölisliikumisest jne. N. K. Krupskaja rõhutas, et võitluses teadmiste eest peavad pioneerid etendama suurt osa ja seda just organisatsioonina. On vajalik, et nad püüaksid tõmmata kõiki lapsi võitluse paremate tulemuste saavutamise eest õppetöös.

N. K. Krupskaja näitas, et pioneerorganisatsiooni ülesandeks on ka võitlus teadliku distsipliini eest. Ta nõudis, et iga pioneer oleks teadlik ja distsiplineeritud ning et see ei avalduks mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes. Oma kirjas „Teadlikust distsipliinist“ näitas N. K. Krupskaja selgesti, miks on vaja distsipliini, ja näitas ka

tee, kuidas seda kasvatada. Seda tuleb kasvatada juba lapseeest peale ja see on vajalik mitte ainult koolis, vaid ka vaba aega tuleb veeta organiseeritult. Selleks tuleb huvitava tööga pioneeriorganisatsioonis kasvatada distiplineerimatuid õpilasi. (Ha! Ha! Ha!)

Pioneeriorganisatsioon, nagu näitas N. K. Krupskaja, peab kasvatama noori leninlasi hoolitsema ühiskondliku vara eest. Kirjades pioneeridele näitas ta, et hooletu suhtumine ühiskondlikku omandisse on igand kapitalismiajast. N. K. Krupskaja nõuab oma noortelt sõpradelt — pioneeridelt, et nad suhtuksid hoolikalt kooli varandusse ja hoiaksid klassi, kooli, raamatukogu, püüaksid teha neid ilusamaks, sobivamaks ühise töö, õppimise ja mängu jaoks. Ta küsib piioneeridelt: „Kuidas te võitlete leninliku suhtumise eest ühiskondlikku omandisse, kuidas te hoolitsete selle eest? Kuidas on teie salgasa luugu?“

N. K. Krupskaja annab pioneerijuhtidele rikkalikke näpunäiteid pioneeritöö huvitavamaks muutmiseks. Ta nõuab, et pioneeriorganisatsioon annaks õpilastele ühiseid elamusi, et pioneerisalgaga kogu igapäevane elu oleks küllalt aktiivne ja emotsionaalne. Selleks soovitab ta korraldada ühislaulu, huvitavaid ja sisukaid kollektiivseid mängu, huvitavate ja kõrgelt ideeliste raamatute ühislugemist, seinalehtede väljaandmist ja huvitavaid ekskursioone. Nadežda Konstantinovna astus otsustavalt välja trafaretsete ja igavate vormide, igasuguse formalismi vastu pioneeritöös. Ta pööras eelkõige tähelepanu pioneeritöö sisule, nõudes „vähem trummipõrinat ja rohkem süvendatud tööd“. Ta nõudis, et kõik pioneerid võtaksid aktiivselt osa oma organisatsiooni tööst, et ei oleks jagunemist aktiiviks, kes teeb kõik, on hirmsasti üle koormatud, ja passiiviks, keda millelegi ligi ei lasta. Ta rõhutas ühise töö ja õige tööjaotuse vajadust ning laste individuaalsete huvide liitmist ühisté eesmärkide saavutamiseks.

N. K. Krupskaja mõistab õigesti ka mängude osa pioneeride elus ja nõuab, et kunstil ja mängul peaks pioneerorganisatsioonis olema tavalisest hoopis rohkem ruumi. Ta rõhutab eriti kollektiivsete deklamatsioonide ja masslavastuste tähtsust, näitab nende suurt kasvatustlikku osa.

Põhjalikult käsitleb N. K. Krupskaja töökasvatuse küsimusi pioneeriorganisatsioonis. Pioneeriorganisatsioon peab andma lastele tööoskusi ja vilumusi. Selleks on tal

palju võimalusi. Nii kutsus N. K. Krupskaja pioneere üles abistama oma emasid, võttes kodus oma väiksemad õed ja vennad oma hoole alla.

Pioneeriorganisatsioon kasvatab lapsi mõistma ka ühiskondliku töö tähtsust ja valmistab neid endid sellest osavõtuks. Eriti hindab N. K. Krupskaja niisugust ühiskondlikku tööd, kus lapsed ise algatusvõimet avaldavad. Ta soovib pioneeriorganisatsiooni juhtidel väga tõsiselt läbi mõelda, kuidas organiseerida laste ühiskondlikku tööd nii, et see ei võtaks kogu nende aega, et see ei segaks, vaid aitaks kaasa õppetööle. Edukalt saab ühiskondlikku tööd teostada laagris, kus kommunistlike noorte juhtimisel abistatakse kohalikke elanikke nii tööga kui ka isetegevuslike ettekannetega. N. K. Krupskaja näitab, et just ühiskondlikus töös kasvavad pioneeridest kommunistlikud noored, kes asuvad täie innuga töö juurde, mis on vajalik meie parteile, meie kodumaale.

N. K. Krupskaja näitas, et väga oluliseks pioneeriorganisatsiooni ülesandeks on kasvatada rahvastevahelist sõprust. Pioneerijuhtidel tuleb teha kõik, et pioneerid õpiksid austama ja armastama teistest rahvustest lapsi. N. K. Krupskaja kirjutab: „Loodan kindlasti, lapsed, et teie, mis rahvusest te ka ei oleks, olete omavahel sõbrad, aitate üksteist õppetöös, iseloomu kujundamises, oskuses töötada ja hakkate sel rindel tõelisteks leninlasteks-stalinlasteks.“

Eesti pioneerid, töötades koos vene pioneeridega samades klassiruumides, viibides koos vene pioneeridega laagrites, pidades kirjavahetust väga paljude maade pioneeridega, isegi kauge Korea ja Hiina pioneeridega, viibides igal suvel väga paljudest eri rahvustest pioneeridega kaunis Arteki laagris, on sõlminud nendega tihedad sidemed ja tunnevad nende vastu sügavat sõprust ja austust.

Neid N. K. Krupskaja poolt antud juhendeid pioneeri töö kohta õpivad tundma kõik meie maa pedagoogid ja pioneerijuhid. N. K. Krupskaja on meie pioneerijuhtide tõeliseks õpetajaks. Need pioneerijuhid ja pedagoogid, kes on süvenenud tema töödese ja teinud neist praktilisi järeldusi, on saavutanud silmapaistvat edu oma töös. Asendamatuks abiliseks ja nõuandjaks on N. K. Krupskaja „Valimik pedagoogilisi teoseid“ väga paljudele Eesti NSV pioneerijuhtidele. Juhindudes N. K. Krupskaja nõuannetest, püüavad nad pioneeriorganisatsioonis kasva-

tada tõelisi noori leninlasi, kes on suutelised üles ehitama kommunismi. Pioneerimalevais korraldatakse huvitavaid vestlusi, millest võtavad osa tööeesrindlased. Nad kõnelevad noortele pioneeridele oma tööst ja innustavad sellega pioneere saama neile vääriliseks vahetuseks.

Käesoleval õppeaastal paljud pioneerimalevad, juhindudes N. K. Krupskaja seisukohtadest töökasvatuse ja NLKP XIX kongressi otsustest kooli polütehneerimise kohta, pööravad suurt tähelepanu töövilumuste omandamisele ja abistavad koole polütehnilise õpetamise teostamisel. Paljud koolid on teostanud oma kooli radiofitseerimise ja elektrifitseerimise, paljudes koolides töötavad „osavate käte“ ja tehnikaringid, kus pioneerid on valmistanud väärtuslikke õppevahendeid oma koolile. Suure huviga on pioneerid alati nõus minema käitistesse, sovhoosidesse, trükikodadesse, traktorijaamadesse, et tutvuda tootmistööga ja meie eesrindliku tehnikaga.

Pioneerid üle kogu meie kodumaa armastavad palavalt oma aupioneeri N. K. Krupskajat. Ta andis neile nõu, õpetas ja abistas. Tema „Kirjad pioneeridele“ näitavad armastust ja suurt soojust laste vastu seoses sügava printsipiaalsusega. N. K. Krupskaja sai pioneeridelt tuhandeid kirju ja vastas neile kõigile. Oma kirjutiste ja kirjadega kasvas ta tõelisi noori kodanikke, noori leninlasi. Pioneeride liikumise rajajana, laste suure sõbrana ütleb ta ise: „Ma kahetsesin alati, et mul ei olnud lapsi. Nüüd ei kahetse ma seda enam. Nüüd on mul neid palju — need on kommunistlikud noored ja noored pioneerid. Kõik nad on leninlased, tahavad olla leninlased.“

N. K. KRUPSKAJA TEGEVUS TAISKASVANUTE HARIDUSTÖÖ ALAL

N. K. Krupskaja ei piirdunud kasvatusküsimumustega ainult koolis ja lasteaias, vaid tema eesmärgiks oli kõige laialdasemate rahvahulkade kasvatamine sotsialismi vaimus. Selle eesmärgi poole püüdis ta niihästi oma isikliku osavõtuga kultuurhariduslikust tööst kui ka selle töö teooria arendamisega.

Oma nooruse viis ilusamat aastat pühendas ta tööliste õpetamisele ja marksistlikus vaimus kasvatamisele Smolenski pühapäevakoolis. Hiljem, Hariduse Rahvakomis-

sariaadis töötades, ei sulgenud ta end asutuse nelja seina vahele, vaid pidas elavat kontakti rahvahulkadega. Nii näiteks võttis ta koos V. M. Molotoviga ette pikema agitatsioonireisi Volga-äärsetesse linnadesse pärast nende vabastamist valgete bandedest. Siin esines ta paljudel tööliste ja talurahva miitingutel, selgitades partei ja nõukogude võimu poliitikat. Ka hiljem leidis ta ikka aega esineda tööliste, talurahva ja haridustööliste ees mitmesuguste ettekannete ja selgitavate kõnedega.

Pidev kontakt rahvahulkadega, küll isiklikult, küll kirja teel, andis talle jõudu tööks, tõstis järjest esile uusi mõtteid. Vesteldes tööliste, kolhoosnike, õpetajate ja õpilastega, kogus ta materjali päevakorral olevate küsimuste lahendamiseks, kontrollis oma järeldusi. Sellega ongi seletatav tema väidete ja teooriate elulisus, reaalsus. Ühes kirjas Kommunistliku Poliitharidustöö Instituudi üliõpilastele ja õppejõududele kirjutas ta: „Teil, kes te valmistate asuma juhtivatele kohtadele poliitharidustöö rindel, on tarvis visalt täiendada oma teadmisi, et õppida leninlikult, stalinlikult lähenema massidele, hoolega kuulama nende nõudeid, õppima aru saama, mis neid antud momendil kõige rohkem huvitab, kuidas saab rahuldada nende soove. Teil on vaja õppida elavate näidetega tõestama rahvale kogu marksismi-leninismi jõudu, mis on kujunenud meie maal tegevusjuhendiks ja avanud tee suurimaile saavutustele.“

Kui 1920. aastal loodi Poliitilise Haridustöö Peavalitsus, siis sai N. K. Krupskaja selle juhatajaks. Hariduse Rahvakomissariaadis teostas ta selle töö juhtimist rahvakomissari abina kuni elu lõpuni. Tema juhtimisel loodi meie maal kultuurhariduslike asutuste võrk: organiseeriti raamatukogud ja lugemistoad, koolid täiskasvanutele, rahvamajad, kinod, mitmesugused kursused, loengud jne. Esmakordselt inimkonna ajaloos sai rahva haridusliku taseme tõstmine riiklikuks, üldrahvalikuks ülesandeks. Seda tööd tuli teostada väga rasketes tingimustes, sest tsaarivõim ei püüdnud selleks ei vastuvõetavaid traditsioone, kaadrit ega materiaalet baasi. Sellest hoolimata likvideeriti lühikese aja jooksul massiline kirjaoskamatus, mis tsaarikorra kurva pärandina lasus nõukogude rahvastel. Selles töös on N. K. Krupskajal väga suured teened.

N. K. Krupskaja pidas armutut võitlust apoliitilise „kultuuritsemise“ vastu, mis seisnes ainult lõbutsemises —

mängimises ja tantsimises ilma tõsisema tegelemiseta poliitilise hariduse ja kasvatuse küsimustega. Ta näitas, et kultuurharidustöö saab ainult siis olla viljakas, kui see on seotud partei poliitikaga ja praktilise tööga kommunismi ülesehitamisel. Nende põhimõtete alusel organiseeritud kultuurhariduslike asutuste võrk aitas mobiliseerida sulaseid ja kehvikuid võitlusele kulakutega, kolhooside organiseerimisele ja rahvavaenlaste paljastamisele.

N. K. Krupskaja juhtideeks oli, et isiklik elu omab väärtuse ainult siis, kui ta sulab ühte ühiskondliku eluga, töötava rahva võitlusega inimkonna parema tuleviku eest. Kultuurharidustöö peab kujunema selle ühtesulamise teguriks. „See ei ole asketism. Sootuks vastupidi, tänu niisugusele kokkusulamisele, tänu sellele, et kõigi töötajate ühine üritus muutub isiklikuks asjaks, rikastub isiklik elu. See ei muutu vaesemaks, see pakub niivõrd eredaid ja sügavaid elamusi, mida pole kunagi suutnud pakkuda väikekodanlik perekonnaelu. Oskus sulatada oma elu ühte tööga kommunismi heaks, töötajate töö ja võitlusega kommunismi ülesehitamise eest — see on üks meie ees seisvaid ülesandeid,“ — nende sõnadega pöördus Nadežda Konstantinovna ULKNU VI kongressil (1924. a.) noorte poole.

Võitlus naiste õiguste ja nendele hariduse andmise eest oli N. K. Krupskajale alati südamelähedane. Lapsepõlves ja nooruses koges ta ise, kui raske oli tütarlastel haridust saada, eriti siis, kui nende vanemad olid kehvad. Nüüd püüdis ta kõigiti hoolitseda selle eest, et nõukogude naistel oleks see kergem. Ta võttis terava kriitika alla kodanlikud ja väikekodanlikud naisküsimumuse käsitleused ja näitas, et naiste õiguste ja naiste hariduse küsimus on lahendatav ainuüksi sotsialistliku revolutsiooni teel. Ainult sotsialistliku korra juures saab naine tunda end mehega üheväärsena ja võrdõiguslikuna, omandada haridust ja võtta osa ühiskondlikust elust. Revolutsioon ja sotsialistlik kord muudavad järk-järgult mitte ainult naiste, vaid ka meeste vaateid, hingeelu, tundmusi, harjumusi ja huvisid. Nad mõlemad hakkavad uut moodi mõistma oma asendit ühiskonnas ja vastastikuseid suhteid perekonnas.

Suurt tähtsust omistas N. K. Krupskaja kultuurhariduslikule tööle maal, talurahva hulgas. Ta näitas, et nõuko-

gude võimu esimestel aastatel püsinud individuaalne talumajapidamine kasvatab väikeomaniku psühholoogiat, inimesi, kes ei mõista nähtuste üldisi aluseid, ei orienteeru põhilistes küsimustes, vaatavad vaid lähedale enda ümber, oma majapidamisele ja mõõdavad kõike oma väikemajandi mõõdupuuga. „Me teame, kui sageli on külas üks peremees vaenujalal teisega, kuidas naised tülitsevad mingi ärasöödud muna pärast, kuidas nende mõtted üldse ei lenda kaugemale külatarast...“ Kultuurharidustöö aitab niisugust külaindividualismi mõnevõrra leevendada, kuid lõpliku hoobi annab sellele ikkagi vaid põllumajanduse kollektiviseerimine ja maa industrialiseerimine. Tööstustöölised on end alati tundnud suurema kollektiivi osana, on tihedamini ühte hoidnud ja ühiskondlikke suhteid paremini mõistnud. Maa industrialiseerimine kõvendab töölisklassi mõju ka maal ja kehtestab seal põhiliselt samad suhted ning arusaamad, mis kehtivad tööstustööliste juures. Kultuurharidustöö peab seda murrangut soodustama. Vajadus hariduse järele muutub kolhoosikülas palju suuremaks, eriti tehnilise ja tootmisalase hariduse osas. Seda soovitab N. K. Krupskaja arvestada kõikidel kultuurhariduse alal tegutsevatel jõududel.

Raamatus, iseseisvas lugemises näeb N. K. Krupskaja väga tähtsat, kuigi mitte ainsat hariduse levitamise vahendit. Seepärast propageerib ta laialdaselt rahvaraamatukogude asutamist ja nende varustamist kõrgeväärtusliku populaarteadusliku ja ideeliselt kasvatava ilukirjandusega. Teadlik lugemine nõuab õppimist ja harjutamist. Selleks tuleb raamatukogude töötajail lugejaid kasvatada. Eriti nõuab harjutamist ülestähenduste tegemine lugemisel, endale loetust aru andmine, kokkuvõtete tegemine, kriitiline suhtumine loetusse. Nadežda Konstantinovna seab nõukogude lugejatele eeskujuks selle, kuidas töötas raamatuga V. I. Lenin.

N. K. Krupskaja paljud kirjutised ja loengud, eriti loengud poliitharidustöö teooriast Kommunistliku Kasvatuse Akadeemias, panid aluse pedagoogika sellele osale, mis tegeleb haridustööga täiskasvanute hulgas. Tema kogutud teoste teine köide on tervenisti pühendatud nendele küsimustele.

Sellest N. K. Krupskaja poolt loodud teooriast juhinduvad ka Eesti NSV kultuurharidustöö rindel töötajad ja

selle valgusel valmistatakse vastavaid kaadreid ette Kultuurhariduse alal Töötajate Ettevalmistamise Koolis Tallinnas.

N. K. Krupskaja on eredamaid kujusid nende vene revolutsiooniliste haritlaste hulgas, kes, nähes tsaarivalitsuse vägivalda, mõisnike ja kapitalistide julma ülekohut, tõusid selle vastu üles. Tutvumine marksistliku kirjandusega, eriti suure V. I. Lenini võitlus, valgustas nende teed, viis neid lahutamatusse võitlusliitu proletariaadiga. Nad nägid, et mitte tolstoilikud unistajad ega narodniklikud terroristid ei suuda ühiskonda ümber kujundada, vaid ainult revolutsiooniline proletariaat. Seda proletariaati on vaja õpetada, avardada tema poliitilist silmaringi, süvendada tema klassiteadvust ja suunata teda poliitilisele võitlusele. Sellele ülesandele pühendas vene haritlasnoorsoo paremik, nende hulgas ka N. K. Krupskaja, oma noorusliku hoo ja südamesoojuse, oma teadmised ja oma pedagoogilise talendi. Mitte kõiki ei kandnud selles töös sama kirglikkus, sama sügav armastus uue, parema elu vastu ja sama põletav viha vana, pehkinud maailma vastu kui N. K. Krupskajat ja mitte kõigil ei olnud õnne siduda oma võitlust nii lähedalt proletariaadi suure juhi V. I. Lenini erakordse isiksusega. Seepärast ei tõusnud ka kõik selles võitluses sellisele tasemele nagu N. K. Krupskaja.

Inimesena, kes kogu oma elu pühendas võitlusele töötava rahva vabastamise eest eksploatatsioonist ja kapitalistlikust orjusest, naiste inimväärse elu ja kodanikuõiguste kaitsjana ning õnneliku lapsepõlve organiseerijana lastele, kommunistliku kasvatuseteerajajana, ühe silmapaistvama isikuna nõukogude kooli rajamisel ja nõukogude pedagoogika klassikuna — sellisena jääb N. K. Krupskaja nimi alatiseks kommunistliku partei „raudse kaardiväe“ kuulsusrikkasse plejadi.

Nõukogude pedagoogide, haridustegelaste, lastevanemate ja noorsoojuhtide ülesandeks on õppida sügavalt ning mitmekülgsest tundma N. K. Krupskaja rikkalikku ideelist pärandit ning laialdaselt juurutada nõukogude perekonna, kooli, haridusasutuste ja noorsoo-organisatsioonide praktikasse tema tarku nõuandeid selle kohta, kuidas õpetada ja kasvatada meie noorsugu, kuidas aren-

dada ja tugevdada temas armastust meie sotsialistliku kodumaa ja kommunistliku partei vastu ning andumust proletariaadi ülemaailmsele võitlusele, millele pühendasid oma elu V. I. Lenin, J. V. Stalin, N. K. Krupskaja ise ja paljud teised.

Toimetaja H. Kaarde

Tehniline toimetaja T. Mitt

Korrektorid A. Kiho ja R. Eliste

Ladumisele antud 9. II 1954. Trükkimisele antud 16. II 1954. Trükkarv 8000. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 2. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 1,64. Arvutuspoognaid 1,76. MB-07034. Trükkkoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tän. 54/58. Tellimise nr. 233.

Hind 80 kop.

На эстонском языке.

Х. Курм и Э. Вайн. Н. К. Крупская. Пламенный коммунист и великий педагог.

A-100793

80 kop.